

Инж. Данило СТАМАТОВИЋ

Борба против губара и даље проблем у заштити шума Црне Горе

За посљедњих неколико година у борби против губара организоване су и вођене акције широких размјера те је не само код стручњака који се баве заштитом биља већ и код народа губар познат као веома опасна биљна штеточина. За развој овог инсекта код нас, у Црној Гори, постоје врло повољни услови због чега се периодично и јавља у градацијама на великим површинама. Највећа градација последице рата почела је 1955. године да би у 1957. на преко 100.000 ха шумских површина достигла свој врхунац. Према подацима којима располаже Секретаријат за пољопривреду и шумарство Извршног вијећа Црне Горе, губаром нападнуте шумске површине износиле су:

1956. године	—	—	—	—	—	32.100 ха
1957.	„	—	—	—	—	113.287 ха
1958.	„	—	—	—	—	20.000 ха
1959.	„	—	—	—	—	20.000 ха
1960.	„	—	—	—	—	1.170 ха
1961.	„	—	—	—	—	2.000 ха

Интензитет напада на појединим локалитетима био је врло различит тако да се кретао од врло јаког до слабог. Најјачи напад био је на Приморју и околини Титограда, Никшића и Цетиња и њиме су биле обухваћене састојине храста и граба. Ове састојине налазиле су се на крашкој подлози, у близини комуникација и воћарских рејона те је, с обзиром на интензитет напада, било неопходно предузети мјере за сузбијање. Организовати и водити акције тако широких размјера био је тежак задатак чије је извршење отежавало помањкање стручног кадра, искустава и техничке опремљености код шумских газдинстава за сузбијање биљних болести и штеточина. За проучавање мјера које треба предузети против губара и могућности њиховог спровођења (јер се начелно

постављало питање метода сузбијања, њихове оправданости и економичности) образована је при Секретаријату за пољопривреду и шумарство Извршног вијећа НРЦГ Републичка комисија за сузбијање губара. У Комисију су заступљени пољопривредни и шумарски стручњаци са терена, затим из научних установа и Секретаријата за пољ. и шум. Извршног вијећа.

Под надзором ове Комисије, а уз помоћ Савезне управе за заштиту биља и Југословенског ратног ваздухопловства, извођене су акције сузбијања губара. Акције су извођене замагљивањем из ваздуха авионима ЈРВ и Ваздухопловног савеза Југославије, запрашивањем са земље (моторним запрашивачима) и премазивањем и скидањем јајних легала. Трошкови акција су износили:

1956. године	—	—	—	—	12.963.121	динара
1957.	„	—	—	—	29.770.558	„
1958.	„	—	—	—		
1959.	„	—	—	—	2.639.314	„
1960.	„	—	—	—	182.560	„
1961.	„	—	—	—		
	с в е г а :				45.555.553	динара

У наведени износ нијесу урачунати трошкови картирања терена ради установљења стања губара, а који су вршени сваке године на терет Савезне управе за заштиту биља. Трошкови борбе против губара били би знатно већи од наведених да није било помоћи ЈРВ и да су акције вођене сваке године и на свим површинама гдје се губар налазио. Нема сумње, средства утрошена у борби против губара су оправдана, акције су са успјехом вођене, али не и без недостатака. Наиме, акције су обично касно извођене, управо онда када се губар пренамножи и обухвати велике површине, када је доведен у питање даљи опстанак нападнутих шума и воћњака. Иако су у акцијама ангажована модерна средства и апаратура гусјенице губара нанијеле су милионске штете нашем шумарству јер све шуме није било могуће третирати и да су акције извођене само у годинама најјачег напада. Штета, нажалост није процијењена јер је то био обиман и тежак посао који је захтијевао временски дуг период.

И поред тога што се борба против губара води пет година, овај штетни инсекат код нас још није довољно проучен. О њему је доста писано, али кроз досада објављене радове нијесмо успјели да губара у Црној Гори детаљно упознамо иако би то било неопходно, с обзиром да је то најопаснији шумски штетник код нас.

Наши научни радници који се баве изучавањем губара, а таквих је у Југославији знатан број, нијесу узели ни једну тему о губару са подручја Црне Горе, иако је ово подручје са тог гледишта једно од најинтересантнијих. Такве радове углавном финансира Одбор за научни рад о губару у Југославији који се налази при Савезној управи за заштиту биља и за ове радове сваке го-

дине издају се милионске суме. Научни радови на проучавању губара у Југославији имаће несумњиво велики значај, али услови живота и развој губара у Црној Гори су донекле специфични те их је требало проучити. Нажалост, ниједна шумарска установа у Црној Гори, се засад не бави овим проблемом.

Карактеристично је да женка јајно легло полаже дубоко, у камењару, зидовима или пукотинама стијена, без обзира на то да ли се губар налази у градацији, проградацији или латенци. Врло су ријетки случајеви да се јајно легло пронађе на стаблу, чак и код старе хростове састојине, ријетког склопа и на јужној експозицији, уколико се налази на камењару. Настојања стручњака да у оваквим условима одреде број јајних легала по хектару и прогнозу јачине напада за идућу годину нијесу у потпуности успјела.

Запажено је да се на истом локалитету гусјенице губара не пиле равномјерно. У исто вријеме могу се наћи на истом локалитету гусјенице првог, другог, трећег па чак и четвртог стадија развоја. Овакав начин пиљења отежава борбу, јер гусјенице старијег стадија развоја већ направе штете у шумама, прије него што се сва јајна легла испиле; поред тога, за њихово уништење потребна је већа доза инсектицида. Посљедњих година губар се, у заједници са хростовим савијачем, све чешће јавља и то на великим површинама састојина храста и граба.

Савременим методама борбе (замагљивањем из ваздуха) успјело се да морталитет гусјеница на третираним површинама буде врло велики. Стручњаци који су вршили преглед површина на којима је извођено сузбијање утврдили су да су гусјенице губара 100% уништете, јер на третираним површинама нијесу могли пронаћи ни једну живу гусјеницу. Па ипак је, идуће године, на истим површинама долазило до појаве губара, углавном зато што сузбијање није вршено на сусједним теренима који су такође били нападнути губаром, а који због своје конфигурације нијесу могли бити третирани, ни из ваздуха ни са земље. Гусјенице су се на њима несметано развијале, а вјетар их је разносио на сусједне површине. Ова појава посебно је запажена у Црмници и по свој прилици ово је најидеалније подручје у Црној Гори за развој губара (због климатских услова и врста дрвећа).

Да би се бар приближно установило стање губара, сваке године врши се картирање терена на одређеним локалитетима. Ово картирање врше стручњаци који се баве заштитом биља и представници односних шумских газдинстава на чијим се теренима врши преглед локалитета. Ове радове финансира Савезна управа за заштиту биља, а јајна легла испитује Биолошки институт у Београду с обзиром на евентуалну појаву полиедрије и других болести. У току јесени 1961. године комисијски је прегледано 77 локалитета на подручју Црне Горе. Стање губара на крају ове године, према налазу комисије, види се из приложене табеле:

Редни број	Општина	Локалитет	Прегледана површина ха	Број пронађених легала
1.	Улцињ	Калимани	1	—
2.	Улцињ	Пињеш	1	—
3.	Улцињ	Бијела гора	1,5	—
4.	Улцињ	Зогање	1,5	—
5.	Улцињ	Брдела	1,5	8
6.	Улцињ	Крути	2	17
7.	Бар	Печурице	1	17
8.	Бар	Мачуге	1	—
9.	Бар	Виковик	1,5	—
10.	Бар	Брчеле	1	—
11.	Бар	Вољевићи	2	4
12.	Бар	Сотинићи	3	12
13.	Бар	Бријеги	1	—
14.	Бар	Глуви до	1	—
15.	Бар	Лимљани	1	3
16.	Бар	Суторман	2	—
17.	Бар	Туђемиле	1	—
18.	Бар	Зупци	2	—
19.	Бар	Ратац	0,5	—
20.	Бар	Созина	1	—
21.	Бар	Волујица	1	—
22.	Будва	Мало брдо	1	1
23.	Будва	Веље брдо	1	—
24.	Котор	Которске стране	1	—
25.	Котор	Мирац	2	—
26.	Котор	Кривошије	1	—
27.	Херцегнови	Поди	1	1
28.	Херцегнови	Камено	2	2
29.	Херцегнови	Сушћепан	1	—
30.	Херцегнови	Сасојевићи	1	—
31.	Херцегнови	Мокрине	1	—
32.	Херцегнови	Мандићи	1	—
33.	Херцегнови	Мојдеж	1	—
34.	Херцегнови	Пријевор	1	—
35.	Херцегнови	Шњепошевићи	1	—
36.	Херцегнови	Рустово	1	—
37.	Херцегнови	Брајевићи	1	—
38.	Херцегнови	Коњевићи	1	—
39.	Цетиње	Добрско село	1,5	—
40.	Цетиње	Бјелоши	1	—
41.	Цетиње	Бајице	1	—
42.	Цетиње	Ресна	2	—
43.	Цетиње	Дуб	1	—

Редни број	Општина	Локалитет	Прегледана површина у ха	Број пронађених легала
44.	Цетиње	Велестово	1	—
45.	Цетиње	Кошћеле	5	—
46.	Цетиње	Очинићи	1	—
47.	Цетиње	Ожеговица	3	—
48.	Титоград	Црнци	8	—
49.	Титоград	Радовче	4	—
50.	Титоград	Копиле	5	—
51.	Титоград	Пелев бријег	5	—
52.	Титоград	Смоковац	2	—
53.	Титоград	Вранишке њиве	5	—
54.	Даниловград	Пољица	1	—
55.	Даниловград	Долови ковачки	2	—
56.	Даниловград	Слатина	3	—
57.	Даниловград	Вучица	5	—
58.	Даниловград	Вожова Главица	4	—
59.	Даниловград	Горњи Загарач	5	—
60.	Даниловград	Острог	5	—
61.	Никшић	Јасеново Поље	2	—
62.	Никшић	Грачаница	2	—
63.	Никшић	Гоштац	5	—
64.	Никшић	Рубежа	4	—
65.	Никшић	Трубјела	1,5	—
66.	Никшић	Брођанац	0,5	—
67.	Никшић	Велимље	1	—
68.	Никшић	Црни кук	1	—
69.	Никшић	Грахово	1	—
70.	Никшић	Пандурица	1	—
71.	Никшић	Кунак	1	—
72.	Никшић	Озринићи	1	—
73.	Никшић	Повија	1	—
74.	Никшић	Видрован	1	—
75.	Бијело Поље	Колациновац	2	—
76.	Бијело Поље	Лоњска коса	1	—
77.	Бијело Поље	Кање	1	—

Вјероватно је да право стање губара у Црној Гори у потпуности не одговара изложеном, јер се јајна легла тешко налазе зато што су положена углавном дубоко, испод камења, у зидинама или пукотинама стијена. Највећи број јајних легала пронађен је у околини Улциња, Владимира, Бара, Вир Пазара и Херцег Новог и то су локалитети на којима се губар скоро сваке године јавља у повећаном броју. Према процјенама јачи напад

губара у прољеће 1962. године може се очекивати на око 2.000 ха. Није искључено да ће се напад проширити и на веће површине и нове локалитете. Зато је још на почетку 1962. године неопходно извршити све припреме за благовремено сузбијање овог инсекта. Но, колико ће се у томе успјети зависи од материјалних средстава. Шумска газдинства на чијим се подручјима налазе локалитети са повећаним бројем јајних легала не располажу материјалним средствима, нити апаратуром за сузбијање губара. Али, и поред тога, они преко шумарско-техничког помоћног особља, треба да прате развој овог инсекта и да о томе благовремено обавјештавају Републичку комисију за сузбијање губара.

Број	Име	Поз. место	Број
1	Београд	Београд	1
2	Београд	Београд	2
3	Београд	Београд	3
4	Београд	Београд	4
5	Београд	Београд	5
6	Београд	Београд	6
7	Београд	Београд	7
8	Београд	Београд	8
9	Београд	Београд	9
10	Београд	Београд	10
11	Београд	Београд	11
12	Београд	Београд	12
13	Београд	Београд	13
14	Београд	Београд	14
15	Београд	Београд	15
16	Београд	Београд	16
17	Београд	Београд	17
18	Београд	Београд	18
19	Београд	Београд	19
20	Београд	Београд	20
21	Београд	Београд	21
22	Београд	Београд	22
23	Београд	Београд	23
24	Београд	Београд	24
25	Београд	Београд	25
26	Београд	Београд	26
27	Београд	Београд	27
28	Београд	Београд	28
29	Београд	Београд	29
30	Београд	Београд	30
31	Београд	Београд	31
32	Београд	Београд	32
33	Београд	Београд	33
34	Београд	Београд	34
35	Београд	Београд	35
36	Београд	Београд	36
37	Београд	Београд	37
38	Београд	Београд	38
39	Београд	Београд	39
40	Београд	Београд	40
41	Београд	Београд	41
42	Београд	Београд	42
43	Београд	Београд	43
44	Београд	Београд	44
45	Београд	Београд	45
46	Београд	Београд	46
47	Београд	Београд	47
48	Београд	Београд	48
49	Београд	Београд	49
50	Београд	Београд	50